

Vinicije B. Lupis

Državni arhiv, Dubrovnik

O napuljskom zlatarstvu u Dubrovniku i okolici¹

Izvorni znanstveni rad – *Original scientific paper*

Predan 2. 7. 2004.

Sažetak

Autor u svom radu obrađuje primjere napuljskoga baroknog zlatarstva sačuvane u dubrovačkim crkvama i samostanskim zbirkama, s posebnim naglaskom na crkvu sv. Vlaha. Napuljsko barokno zlatarstvo bilo je iznimno važna dionica europskog zlatarstva svog vremena i stoga njegova pojava u kolegijalnoj crkvi sv. Vlaha u Dubrovniku govori upravo o brizi starih Dubrovčana da nabavljaju ono najbolje što se tada moglo naći u Europi za crkvu svog parca. Tu su sačuvane umjetnine sa žigovima nepoznatoga napuljskog zlatara AP i zlatarskoga konzula Biagia Giordana. U franjevačkom samostanu Male

braće u Dubrovniku čuva se kalež sa žigom zlatarskoga konzula Sebastiana Avitabla, a u Močniku Dubrovačke riznice više močnika napuljskoga zlatara Cristofora Angelija. U dominikanskom samostanu u Dubrovniku nalazi se više srebrnih liturgijskih predmeta nastalih u napuljskim radionicama 17. i 18. stoljeća. Dalje u radu se raspravlja o utjecaju napuljskoga zlatarstva na dubrovačko zlatarstvo 18. i 19. stoljeća, poglavito prilikom izrade pokaznica s likom anđela raskriljenih ruku, kao i raširenog importa jednostavnijih kaleža najstog nodusa, baze najčešće izradene od pozlaćenoga bakra.

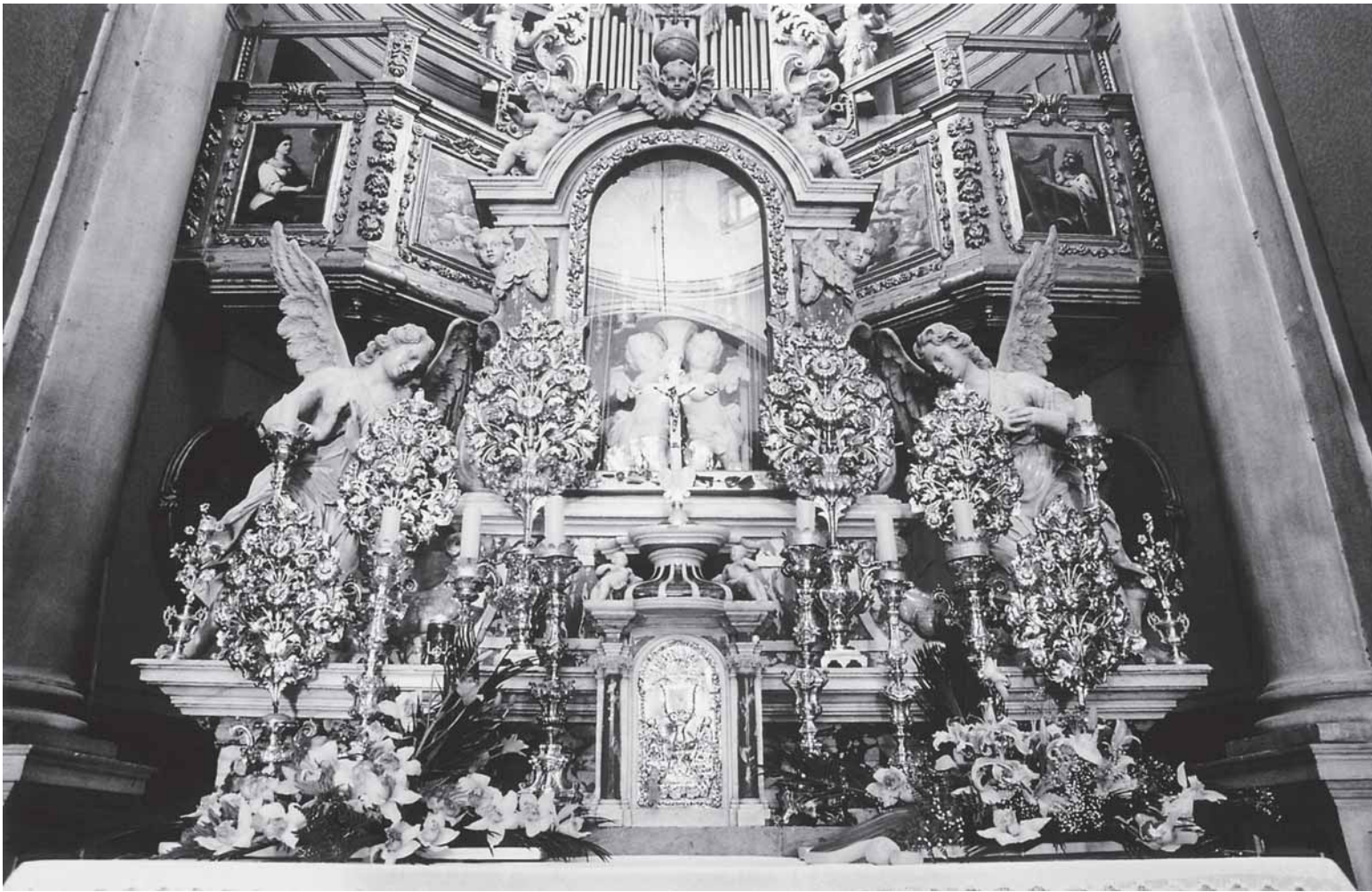
Ključne riječi: *kalež, Napulj, Dubrovnik, pokaznica, čestičnjak, andeo*

Dubrovnik je jedinstven grad u južnom dijelu Hrvatske koji se po brojnosti likovnih utjecaja razlikuje od ostalih dalmatinskih gradova, što je rezultat specifičnoga povijesnog razvika grada-države.

Iznimno važan trgovački novovjekovni punkt na Sredozemlju bio je Napulj i stoga je jedno od ključnih konzularnih predstavništava Dubrovačke Republike bilo smješteno upravo u taj grad. Dubrovnik je stoljećima, a poglavito u vrijeme Anžuvina, održavo intezivne gospodarske, političke i kulturne veze s Napuljem. Preko Napulja Republika je održavala kontakte s velikim brojem svojih konzulata na području zapadnog Mediterana. Od kraja 1678., kad je dubrovačka vlada, zbog opasnosti od Turaka, zatražila vojnu pomoć od Napuljske Kraljevine, na položaju »guvernera oružja« smjenjivali su se časnici iz Napulja sve do 1806.² Osim novčanih darivanja Austriji i Turskoj, Dubrovačka Republika imala je specifičnu nenovčanu obvezu davanja poklona prema Napulju, koji se nalazio pod dominacijom Španjolske sve do 1734., a od tog vremena prema Kraljevstvu Dviju Sicilija. Dubrovčani su Španjolsku smatrali svojom zaštitnicom, pa je s time povezano i darivanje ptica za lov vladarima Napulja. Dubrovčani su jednom godišnje, i to u doba jeseni, darivali 12 ptica za lov. Ta se obveza darivanja susreće prvi put početkom 16. stoljeća, od vremena aragonskoga kralja Ferdinanda II., a 1806., poslije 300 godina, to se darivanje ptica vladaru Napulja prekida, kao posljedica ulaska Francuza u Napulj i Dubrovnik.

Opskrba Dubrovnik živim namirnicama, ponajviše žitaricama, uglavnom je ovisila od uvoza tih roba iz Napulja, odnosno njegova područja.³ Kako je Napuljsko Kraljevstvo bilo od najranijih vremena jedno od glavnih područja s kojih se Dubrovnik opskrbljivao žitom, dubrovački agent u Napulju imao je za dužnost da, prema potrebama Dubrovnik, od napuljske vlade ishodi dozvolu za izvoz određene količine žita i prehrambenih proizvoda. Dubrovačka je Republika držala u napuljskim bankama znatne novčane iznose, te je redovito imenovala upravitelje svih prihoda od uloga depozitiranih u Napuljskoj Kraljevini iz redova Dubrovčana nastanjenih u Napulju. Na početku 19. stoljeća dubrovačka je vlada odredila da se njezin agent u Napulju ima brinuti o tom novcu i kamatama koje je taj novac donosio. Osim diplomatskih predstavnika, vlada iz Dubrovnik slala je u Napulj od zgrade do zgrade i posebne poklisare radi izvršavanja određenog zadatka i kontrole prihoda od uložene novca u napuljskim bankama.⁴

Gospodarske veze pratile su i intezivne kulturne veze, od boravka arhitekta Onofrija de Giordana de la Cava u službi napuljskoga kralja Ivana II. Anžuvina i potom Aragonaca, koji je boravio u Dubrovniku u vremenskom rasponu od 1437. do 1443. godine, kao i napuljskoga klesara Nicole dello Gaudije u vrijeme barokne obnove Kneževa dvora.⁵ Južnotalijanski utjecaj vidljiv je i na dubrovačkoj slikarskoj baštini, za koju se dosta naručivalo u Napulju. O slikarskim vezama Napulja i Dubrovnik pisao je akademik Kruno Prijatelj. On

Pogled na oltar u crkvi sv. Vlaha sa svečanom liturgijskom opremom (foto: Božidar Gjukić)
View of the altar in the Church of St Blaise with liturgical furnishings

je u dominikanskoj crkvi u Dubrovniku uočio dvije oltarne pale napuljskoga baroknog slikara Francesca di Marije (Napulj, 1623. – Napulj, 1690.), kao i pale *Svi Sveti* u crkvi Domino i *Sv. Ivan na Patmosu* u crkvi Karmen istaknutoga napuljskog majstora Andreje Vaccara (1598.–1621.). Napuljskom baroku pripadala je danas propala oltarna pala *Imena Isusova* Girolama Imparata (1573.–1621.), što se nalazila u istoj dominikanskoj crkvi. Uz te se slike povezuju i dva likovna ciklusa s likovima evanđelista iz radionice Caravaggiova sljedbenika, kalabreškoga slikara Mattije Pretija (1613.–1699.), što se nalaze u crkvi sv. Vlaha i u Biskupskoj pinakoteci (izvorno crkvi Gospe od Karmena). Tesorijeri dubrovačke prvostolnice tražili su 1720. preko dubrovačkoga konzula u Napulja da Carlo dei Frangi izradi skicu oltarne pale sv. Bernardina, koju će kasnije naslikati dubrovački slikar Petar Mattei.⁶ Tesorijeri su oštećene slike slali na popravak u Napulj, gdje su preko dubrovačkih političkih predstavnika, koji su se kretali u napuljskoj eliti, mogli dobiti najbolje spoznaje o tadašnjem likovnom trenutku i o tome kod koga mogu naručiti umjetnine primjerene prvostolnici. Svakako,

južnjačkom ciklusu slika s dubrovačkoga područja valja pribrojiti i oltarnu palu Giovannija Lanfranca (1582.–1647.) *Sv. Kuzma i Damjan* s glavnog oltara župne crkve u Lastovu, jer je autor svojim radom bio vezan za Napulj. Toj skupini pripada i pala *Bogorodica sa sv. Ivanom Krstiteljem i sv. Ivanom Evanđelistom* u crkvi Karmen Giovannija Angela Caninija (1617.–1666.), koji je poput Francesca di Marije bio Domenichinov učenik. Najveći ciklus fresaka u Dubrovniku u svetištu isusovačke crkve djelo su Sicilijanaca španjolskoga porijekla Gaetana Garcije, Solimenina đaka u Napulju, koji je u Dubrovniku boravio između 1735. i 1738. godine.⁷ Skromni dubrovački udio u južnotalijanskom baroku odrazio se u slikarstvu Dubrovčanina Ignacija Martellinija (1624.–1656.), koji je slikao minijature za napuljske dominikance, pak do Benka Staya (1650.–1687.) i Petra Matteija (1670.–1726.), koji su neko vrijeme boravili u Napulju učeći slikarstvo.⁸

Poseban južnjački biljeg dubrovačkoj prvostolnici dao je i oltar sv. Bernardina – djelo napuljskog altarista i mramororeca Carla degli Frangija,⁹ koji je izradio i mramorne intarzije u

Srebrni svijećnjak s glavnog oltara u crkvi sv. Vlaha, nastao u napuljskoj radionici majstora AP 1803. godine (foto: B. Gjukic)
Silver candlestick from the high altar in St Blaise's, created in the Neapolitan workshop of Master AP, 1803

Srebrni svijećnjak iz crkve sv. Vlaha, nastao 1769. u napuljskim radionicama (foto: B. Gjukic)
Silver candlestick from the Church of St Blaise (Vlaho) created in 1769 in Neapolitan workshops

Moćniku dubrovačke prvostolnice, bliske onima iz samostanske crkve opatije Monte Cassino i kripte prvostolnice u Bariju.

Ovih nekoliko skica političkih i kulturnih veza Dubrovnika i Napuljskoga Kraljevstva najrječitije govore o njihovu snažnom intezitetu, pa je stoga i razumljivo da su dubrovačke crkve i samostani u poslijepotresnom vremenu intezivno nabavljali potrebne liturgijske predmete upravo u istom centru gdje su nabavljali slike, oltare i kipove. Stoga nas ne treba čuditi relativno velik broj dosad neuočenih napuljskih zlatarskih predmeta u Dubrovniku i okolici, kojima se dosad nitko nije bavio.

Napuljsko barokno zlatarstvo bilo je iznimno važna dionica općeg europskog zlatarstva 17. i 18. stoljeća i svojom kakvoćom i nazočnošću u Dubrovniku ono potvrđuje svoju iznimnu važnost na Sredozemlju tijekom baroknoga razdoblja.

U crkvi sv. Vlaha u Dubrovniku čuva se zanimljiva skupina liturgijskih predmeta od srebra, koji tvore svečanu liturgijsku opremu glavnoga oltara Sv. Vlaha, što se izlažu samo tijekom

najvećih blagdana. Na baroknom oltaru mletačkog altarista Francesca Cabiance tada bude izloženo osam srebrnih svijećnjaka, šest velikih i četiri male srebrne palme, kao i prije liturgijske reforme šezdesetih godina 20. stoljeća i komplet od tri kanonske ploče.

Jedan komplet većih srebrnih baroknih svijećnjaka (v. 65,4 cm, š. 18,3 cm) ima baze u obliku krnje piramide s nožicama formiranim od *rocaillesa*. Rubovi baze ukrašeni su otežalim baroknim volutama, po sredini bočnih ploha nalaze se kružni medaljoni, a samo na jednom od medaljona ugraviran je lik sv. Vlaha odjevenoga u biskupski ornat. Razvedeni nodusi vode do kruškolikog središnjeg trostranog međuprstena, urešenog girlandama i istaknutim viticama. Školjkasto formirane kartuše obrubljene girlandama centralni su ukras nodusa. Vrh svijećnjaka rastvara se u cvjetno formiranu krunicu razigranu viticama. Svijećnjak je označen zlatarskim žigom (kruna nad brojkom 803) – oznakom Napulja za godinu 1803., a ta se oznaka prestala upotrebljavati 1808., kada je Gioacchino Murat ukinuo plemenitu bratovštinu napuljskih zlatara.¹⁰ Uz državni žig Napulja na svijećnjaku je i žig nepozna-

Srebrni svijećnjak iz crkve sv. Vlaha, nastao 1767. u napuljskim radionicama (foto: B. Gjukic)

Silver candlestick from the Church of St Blaise (Vlaho) created in 1767 in Neapolitan workshops

toga napuljskog zlatara (AP u pravokutniku s brojkom 03), čiji se žig nalazi i na pokaznici u samostanu S. Maria della Lobra u Massalumbri, datiranoj 1818. Na više predmeta od srebra u privatnim zbirkama u Napulju nalazi se isti žig i povezuje se s Angelom Prizzijem, aktivnim tijekom većeg dijela prve polovice 20. stoljeća.¹¹ Dubrovački komplet svijećnjaka vrlo je srodan kompletu svijećnjaka s glavnog oltara kolegijalne crkve sv. Nikole u Bariju.

Drugi komplet od šest srednjih srebrnih baroknih svijećnjaka (v. 59,8 cm, š. 16,1 cm) kako ćemo vidjeti iz sljedećeg izlaganja nešto stariji (iz 1769.) bio je uz komplet manjih svijećnjaka (izrađenih 1767.) uzor najmlađem kompletu, koji tvrdim kasnobaroknim likovnim jezikom ponavlja mekane barokne *rocaille*se. Baza je u obliku krnje piramide razigrane *rocaillesima*, viticama akantusovih listova i kartušama, u kojima je ugravirano »ANNO D. 1769«, a na trećoj kartuši nalazi se lik sv. Vlaha u biskupskom ornatu kako blagoslivlje dijete. Taj komplet svijećnjaka nema žigove konzula Zlatarske bratovštine ni zlatara, nego već državni žig Napulja (NAP s krunom).

Manja srebrna kanonska ploča, nastala 1784. u Napulju – nosi konzularni žig Biagia Giordana (foto: B Gjukic)

Small silver canonical plaque created in 1784 in Naples – bearing the consular stamp of Biagio Giordano

Treći komplet manjih srebrnih baroknih svijećnjaka (v. 42,9 cm, š. 12,8 cm) bio je prototip za postupnu nabavu ostalih dvaju mlađih kompleta, a u kartušama baze nalaze se dva ugravirana natpisa »ANNO D. 1767«. Pored tih natpisa u trećoj kartuši ugraviran je lik sv. Vlaha kako blagoslivlje dijete, a u drugoj ruci nosi grebalo – simbol svog mučeništva. Prvi likovni dojam dubrovačkih svijećnjaka nastalih u napuljskim radionicama govori da se radi o posve drugačijem i naprednijem likovnom jeziku negoli je to slučaj s uobičajenim mletačkim importom toga razdoblja. Mletački svijećnjaci mnogo su konzervativniji i odudaraju tipologijom i oblikom od južnotalijanskih primjera. Kao na uzor razvoja dubrovačkih svijećnjaka treba obratiti pozornost na komplet srebrnih svijećnjaka iz 1684. iz prvostolnice u Gravini u talijanskoj pokrajini Apuliji.¹² Dubrovački svijećnjaci, za razliku od starije talijanske skupine, imaju razigranu bazu u obliku krnje piramide, istaknutije bočne volute, koje se pojavljuju i na gornjim elementima, središnji je nodus otežalije forme, zadobivši kruškolik izgled, a zadržava se razigrani srebrni tanjurić s nosačem svijeća u gotovo izvornoj formi.

Srebrnoj opremi glavnog oltara pripada i komplet kanonskih ploča (*cartagloria*), koji se sastoji od dvije manje (v. 30,6 cm, š. 20,8 cm) i jedne veće ploče (v. 52,8 cm, š. 51,6 cm). Unutar ostakljenih ploča nalaze se tiskani liturgijski tekstovi: *Sacrum Convivium, Initium Sancti Evangelii secundum Joannem, Lavabo inter innocentes*. Tri kanonske ploče oblikovane su od srebrnog lima i pričvršćene srebrnim čavličima na drvenu podlogu. Komplet kanonskih ploča iznimnog je kromatskog efekta glatkih i ispupčenih površina iskucanih *rocaillesa*, što tim uobičajenim liturgijskim predmetima daje vertikalni naglasak u rasporedu vitica akantusova lišća i školjkastih *rocaillesa*. Zreli zlatarski rad čvrste forme, jasno iskucanog ornamenta u dinamizmu suprotstavljanja glatkih

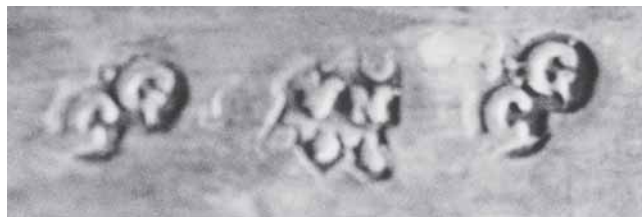
Veća kanonska ploča, nastala 1784. u Napulju – nosi konzularni žig Biagia Giordana, napuljskog zlatara (foto: B. Gjukić)

Larger canonical plaque created in 1784 in Naples – bearing the consular stamp of Biagio Giordano, Neapolitan goldsmith

središnjih kartuša i baze tom kompletu kanonskih ploča daje istaknuto mjesto u dubrovačkoj zlatarskoj baštini, izdvajajući ga od mletačkog importa i domaćih preradbi importiranih primjera.

Sve tri kanonske ploče imaju bris čistoće srebra, to jest cik-cak liniju – *ziselierstuch*, te državne i majstorske žigove. Državni napuljski žig s krunom s tri izbojka i slovima NA ispod kojih je brojka 84 označava da su kanonske ploče nastale 1784. u Napulju. Uz taj žig se nalazi i konzularni žig napuljske Zlatarske bratovštine plemenite umjetnosti za srebro – Biagia Giordana (u trolistu su slova B G C(console)). Napuljski zlatar Biagio Giordano bio je zlatarskim konzulom za godine: 1774., 1790., 1793., 1798. i 1807. Izradio je moćnik sv. Roka za prvostolnicu u Ruvu u Apuliji i bistu – moćnik sv. Maksima u prvostolnici u Pennu.¹³ Ovaj dubrovački komplet kanonskih ploča nadopunio je spoznaje talijanskih kolega o zlatarskoj i konzularnoj aktivnosti uistinu kvalitetnoga napuljskoga kasnobaroknog zlatara.

Baroknoj opremi glavnog oltara u crkvi sv. Vlaha pripadaju i dva kompleta srebrnih oltarnih palmi. Na četvrtastoj bazi od posrebrene mjedi pričvršćena je srebrna vaza, ispupčenoga kruškolikog središnjeg dijela, prekrivenog iskucanim *roca-illesima*, kartušama u prepletu akantusovih vitica, a dvije svinute vitice tvore i rukohvat. U drvenom nosaču učvršćena je srebrna palma, formirana u obliku florealnog prepleta. Iz središnjeg cvijeta izbijaju radikalno postavljene vitice i cvjetovi, oblikujući dojmljiv aranžman, fino doraden cizeliranjem. U Dubrovniku se čuva i veliki srebrni komplet srebrnih palmi na glavnom oltaru u franjevačkoj crkvi Male braće, ali on potječe iz 19. stoljeća, kao i četiri palme iz crkve sv. Vlaha – također iz 19. stoljeća. Komplet iz crkve sv. Vlaha, koji tvori šest srebrnih oltarnih palmi (v. 110,4 cm, š. 32,4

7. Detalj kanonske ploče sa žigom Napulja iz 1784. i konzularnim žigom Biagia Giordana, napuljskog zlatara (foto: Božo Gjukić)

7. Detail of canonical plaque with stamp from Naples of 1784 and the consular stamp of Biagio Giordano, Neapolitan goldsmith

cm), nosi žigove napuljskog zlatara Biagia Giordana iz 1776. godine, ranije uočenoga u funkciji zlatarskoga konzula, a ovdje kao autora.¹⁴ Dubrovačkom kompletu vrlo je blizak komplet srebrnih oltarnih palmi iz prvostolnice u Lecceu.

Među poznatim umjetninama iz Dubrovnika objavljenima u znanstvenoj literaturi kao djelo dubrovačkih zlatara jest i pokaznica iz dubrovačkog samostana Sigurata. Pokaznica iz Gospe od Sigurate, ovalne, strmo svedene baze, kruškolike forme (v. 27,5 cm, š. 11,8 cm), ima u četiri razdvojena polja iskucane školjkaste kartuše isprepletene s viticama akantusovih listova. Bočno je na bazi urezan natpis »13. Debre. 1744. Coñ. Di Fabri«. Iznad baze na okrugloj sferi nalazi se srebrni lijevani lik anđelčića raskriljenih ruku s remenom preko ramena i perizomom. Ponad anđelčićeve glave diže se zrakasta *theca*, okrunjena kartušom i istokračnim križem. Dosad se ona povezivala s godinom 1741. i s dubrovačkim zlatarstvom.¹⁵ Smatramo da se radi o kvalitetnom radu napuljskih zlatara, premda na pokaznici zrakastog tipa nema nikakva zlatarskog žiga. Dubrovačku bih pokaznicu pripisao napuljskom zlataru Giovanu Battisti D'Auli, autoru gotovo identične pokaznice iz opatijske crkve San Bartolomeo in Galdo, koja je datirana 1742. godine (lijevana figura Bogorodice, crveni dragi kamen na križu ponad pokaznice i četiri nožice baze jedine su razlike).¹⁶ Giovan Battista D'Aula bio je biran za konzula napuljske Zlatarske bratovštine više puta u vremenskom rasponu od 1702. do 1742. Njemu pripisana dubrovačka pokaznica bila bi posljednji poznati zlatarski uradak toga vrsnog napuljskog zlatara. Inače je ovaj tip pokaznice nastao krajem 17. i početkom 18. stoljeća u napuljskim zlatarskim radionicama i nekoliko desetljeća bio najraširenijim tipom pokaznice na talijanskom jugu. Jedan od najstarijih primjera ove skupine pokaznica je iz crkve Krista Kralja (Cristo Re), a sada je u crkvi samostana celestinskih benediktinki u Luceri.¹⁷ Taj tip pokaznice tijekom 18. stoljeća doživljavao je svoju preobrazbu, što je vidljivo na primjerima iz prvostolnice u Troi, crkve Santa Maria Assunte u Biccari, crkve San Giovanni Battista u Motta Montecorvino (1742.), crkve sv. Nikole u Bariju (1785.). U 19. i početkom 20. stoljeća tip pokaznice s mikroskulpturom anđela raširenih ruku nad sferom doživjet će preobrazbu u reducirani klasicistički oblik s već istrošenim kalupom za lijevanje lika anđelčića, kao što je vidljivo na primjerima iz crkve Santa Maria di Loreto u Roseto Valfortore (1832.) i crkve San Giacomo u Lucceri (sredina 20. st.).¹⁸

Veća srebrna oltarna palma, nastala 1776. u radionici napuljskog zlatara Biagia Giordana (foto: B. Gjukić)

Larger silver palm created in 1776 in the workshop of Neapolitan goldsmith Biagio Giordano

Manja srebrna oltarna palma, nastala 1776. u radionici napuljskog zlatara Biagia Giordana (foto: B. Gjukić)

Smaller silver palm created in 1776 in the workshop of Neapolitan goldsmith Biagio Giordano

U dominikanskom samostanu u Dubrovniku čuva se pokaznica istoga zrakastog tipa, poligonalnog ostakljenog otvora. Od izvorne pokaznice iz 18. stoljeća sačuvan je samo gornji dio, a nodus s lijevanim anđeoskim likom i okruglo svedenom neostilskom bazom na nožicama nastao je u austrijskim radionicama 19. stoljeća. Ovom tipu zrakaste pokaznice s nosačem u formi anđela raskriljenih ruku pripada i domaća preradba dubrovačkog zlatara Miha Gleđevića (Dubrovnik, oko 1710. – Dubrovnik, 1783.), sačuvana u dominikanskom samostanu u Dubrovniku (v. 50,6 š. 8,2 cm),¹⁹ na kojoj dubrovački zlatar kopira u tehnici *cera perduta* figuru anđela, ali tehnički nedorastao nije bio u mogućnosti izraditi kvalitetnu srebrnu sferu poput one iz Sigurate – djelo napuljskog zlatara.

U hrvatskoj povijesti umjetnosti dosad se od južnotalijanskih pokaznica poznavala samo rokoko pokaznica iz franjevačkog samostana na Širokom Brijegu u Hercegovini s lijevanim likom sv. Mihovila Arkandela (1767.), iznimno vrijednim primjerkom napuljskoga zlatarstva 18. stoljeća u širim

europskim razmjerima.²⁰ Mletački tipovi pokaznica, koje najčešće imaju okruglo svedene baze s amforastim nodusom, zrakastu soleu ponad koje je obično lik uskrsloga Krista, tipološki su posve različite od napuljskog i rimskog tipa. Napuljski barokni tip pokaznice primjenjuje za središnji nodus lijevanu skulpturu i otežalu zrakastu soleu s bogatom profilacijom. Napuljske pokaznice sa skulpturom anđela očito su utjecale na dubrovačko zlatarstvo druge polovice 18. i prve polovice 19. stoljeća. Izravno kopirajući odljevanjem, dubrovački zlatar Miho Gleđević tijekom druge polovice 18. stoljeća, kako je već rečeno, izrađuje gornji dio pokaznice s bazom na kaštilac iz 15. stoljeća. Drugi dubrovački zlatar, Nikola Đivović iz prve polovice 19. stoljeća, za franjevački samostan u Kuni na poluotoku Pelješcu napuljski predložak banalizira do karikature, zatvarajući razvojni likovni put kopiranja kvalitetnog baroknog uzorka do neobarokne loše kopije.²¹ On zapravo prerađuje Gleđevićev predložak s oblačićem, a ne sa sferom, što je zahtijevalo visoku tehničku razinu, koju taj dubrovački majstor posustalog 19. stoljeća nije imao.

Detalj srebrne oltarne palme sa žigom Napuljskoga Kraljevstva za 1776. godinu i zlatara Biagia Giordana (foto: B. Gjukić)
Detail of silver palm with the stamp of the Kingdom of Naples of 1776 and of goldsmith Biagio Giordano

Napuljski će zlatari tijekom prve polovice 19. stoljeća zadržati istu kompoziciju zrakastog tipa pokaznice s lijevanom figuricom anđela uzdignutih ruku, ali uistinu na mnogo većoj likovnoj razini nego je to slučaj s vrlo banaliziranim dubrovačkim primjerima. 19. je stoljeće bilo vrijeme stilskih lutanja, pa se može slobodno reći da poslije baroknog stilskog razdoblja nije nikada odgovoreno na kompleksan zahtjev izrade ujednačenih liturgijskih predmeta jasnoga stilskog određenja.

Prepoznatljiv lik anđelčića raskriljenih ruku, pogodan za kopiranje, početkom 18. stoljeća susreće se na moćniku sv. Anastazija Magundata iz Gravine, koji je izvorno bio dijelom danas propale pokaznice.²² Napuljski zlatar Francesco Avelino, aktivan od 1708. do 1751., izradio je srebrni svijećnjak s figurom vrlo sličnog anđelčića, fine modelacije, bliske skupini anđelčića s razmatranog tipa pokaznica.²³ Iz Volturare potječe pokaznica iz prve polovice 19. stoljeća²⁴ s klasicizirajućim crtama zrakaste pokaznice, koja ponavlja lik anđelčića na pozlaćenoj sferi, potvrđujući da se i u Italiji zbivao proces pojednostavljivanja baroknih predložaka u vremenu lutanja provincijskih majstora, jer je vrijeme velikih zlatarskih radionica bila prošlost, i kada srebrnarska produkcija s juga seli prema sjeveru, zajedno sa seljenjem centara vlasti.

Napuljski zlatar Christophoro Angeli je 1729. izradio moćnike: LXXXVII. – moćnik sv. Jakova apostola, XCI. – moćnik drva sv. Križa, i CXXX. bl. Antuna Fatatije. Rizničari Gospe Velike 26. III. 1729. uputili su kapetanu Niku Gleđeviću u Napulj pismo u kojem su tražili da se kod napuljskog zlatara Cristofora Angelija naruči šest srebrnih »pokaznica«, to jest oltarnih moćnika s ostakljenim otvorom za uložnice. Napuljski je zlatar nudio da izradi i novi moćnik lijeve ruke sv. Vlaha i tražio je da mu se u tu svrhu pošalju precizne dimenzije svečeve ruke. Rizničari Gospe Velike bili su uputili 44½ unce srebra i jednu srebrnu šipku od 11 unca. Uz to su rizničari zaključili da se, ako uzmanjka srebra, naprave manje pokaznice – moćnici. Iz dopisa kapetana Nikole Gleđevića od 26. rujna 1729. zaključuje se da je došlo do spora s napuljskim zlatarom Cristoforom Angelijem jer on nije htio raditi pokaznice za iznos koji mu se nudio.²⁵ Tada se odustalo od izrade moćnika lijeve ruke sv. Vlaha, a napravljene su samo tri po-

kaznice – moćnika s kvalitetnim srebrnim reljefom orla, i ti su moćnici označeni zlatarskim žigom zlatarskoga konzula Napuljskoga Kraljevstva za godinu 1729. Geronima Di Benedetta (G.B.C.).²⁶ Autorskim zlatarskim žigom toga napuljskog zlatara označen je komplet kanonskih ploča iz prvostolnice u Giovinazzu.²⁷ Uz konzulski žig Geronima Di Benedetta tu je i dosad u talijanskoj znanstvenoj literaturi nepoznat majstorski žig (C.A.) Cristofora Angelija. Tri dubrovačka moćnika iznimno su važna za uspostavljanje likovnog repertoara jednoga nepoznatog napuljskog zlatara, kojega poznajemo igrom povijesne slučajnosti iz arhivskih izvora i sačuvanih umjetnina. O vezama s talijanskim jugom govori i podatak da je u dubrovačkoj državnoj kovnici novca, vjerojatno južnotalijanskog podrijetla, radio graver Giovanni Carlo Deangelis (*ex incisore e copista della zecca communis*), ali mu se zasad ne mogu pripisati nikakvi predmeti od plemenitih kovina izrađeni u Dubrovniku.²⁸

Blizak napuljskom zlatarskom krugu, koji je imao velik utjecaj na dubrovačko barokno i klasicističko zlatarstvo, jest moćnik sv. Pelenice – LXXVI. iz Moćnika dubrovačke prvostolnice. Na tom moćniku postignuti su iznimni koloristički efekti *chiaro-scuro* i dinamizam postavljanjem figuralnih prikaza na istaknute dijelove površine. Na vrhu moćnika postavljena je figuralna skupina Bogorodice iznad Krista u jaslicama, iznimno izduženog vrata, okružena dvama anđelima. Tom moćniku trebat će u budućnosti posvetiti posebnu studiju zbog njegove važnosti u cijelom jadranskom bazenu. Određene sličnosti u figuralnim rješenjima, posebno modelirani vegetabilni motivi i efekt razigranosti oblika, približavaju taj divot-moćnik napuljskom zlataru Antoniju Avitabilu, poznatom po suautorstvu sa zlatarom Domenicom Marinellijem u izradbi srebrnog oltara sv. Nikole u Bariju.²⁹

Pri odabiru državnih narudžba očito se pozorno odlučivalo o tome gdje će se naručiti, izbjegavajući Mletke, a vezujući se uz Rim, Đenovu i Napulj kao mjesta nabave umjetničkih predmeta. O monetarnim vezama i kretanju plemenitih kovina u Napuljskom Kraljevstvu vodilo se računa i u Dubrovniku, kako svjedoči sačuvani rukopis u Državnom arhivu u Dubrovniku: *Mem.a. per libera estraz.ne dal regno di Napoli delle monete forestiere, si di oro come argento 1755.*³⁰

Moćnik Pelenice (LXXVI – broj prvostolnog inventara) – možda rad napuljskog zlatara Antonija Avitabla (foto: B. Gjukic)
Reliquary of the Napkin (LXXVI. – cathedral inv. no.) – perhaps the work of Neapolitan goldsmith Antonio Avitablo

Uz riznice dviju najznačajnijih sakralnih građevina u Dubrovniku i Dubrovačkoj Republici primjera napuljskog zlatarstva ima i u riznicama prosjačkih redova. Među baroknim srebrnim kaležima u franjevačkom samostanu Male braće u Dubrovniku čuva se zanimljiv kalež s razvedenom lijevanom bazom, bogate figuracije (v. 23,5 x š. č. 2,5 s š. b. 12,1 cm). Između prepleta vitica, florealnog ornamenta i anđeoskih glavica nalaze se svetački likovi s prepoznatljivim ikonografskim atributima: sv. Petar s ključevima, sv. Pavao s mačem i sv. Andrija s dvije ribe. Na dnu košarice kaleža izvedene u tehnici lijevanja nalazi se utisnut državni žig Napuljskoga Kraljevstva, ali bez čitljive godine, i konzularni žig (S.A.C. u krugu). Radi se o Sebastianu Avitablu, koji je bio zlatarskim konzulom 1715., 1717., 1721., 1724. i 1726. Dubrovački je kalež mogao nastati u vremenskom rasponu od 1715. do 1726. godine. Inače je kao zlatar upotrebljavao svoj zlatarski žig (S.A. u kvadratu), a radio je za riznicu prvostolnice u Amalfiju i u apulijskoj Gravini.³¹ Na kruškolikom lijevanom nodusu između prepleta anđeoskih glavica i biljnih vitica smješteni su prikazi: uskrsloga Krista, sv. Josipa i Bogorodice. Košarica kaleža ukrašena je bogatom plastičnom dekoracijom anđeoskih glavica u kartušama, a između tri lika: sv. Ivana, sv. Luke i sv. Marka. U zbirci srebrnih predmeta u apulijskoj Gravini čuva se kalež koji je izrađen po istom kalupu u tehnici lijevanja, a između apulijskoga i dubrovačkoga kaleža postoje samo razlike u ikonografskom programu. Svi su svetački likovi na talijanskom kaležu izostavljeni, izuzevši lika Bogorodice Bezgrešnog Začeca, a sva ostala mjesta gdje su se oni nalazili na talijanskom su primjeru prazna. Jedino su na košarici talijanskoga kaleža umjesto likova evanđelista smještena tri anđela što nose simbole muke Kri-

stove. Kalupi po kojima su lijevani elementi dubrovačkoga kaleža su istrošeni, manje čvrstih obrisa i očito je talijanski kalež stariji. To se može utvrditi na osnovi kompariranja oštine reljefa, očito izvedenih ranije. Drugi srodan rad – kalež sa simbolima muke Kristove – potječe iz Museo Palazzo Pier-santi u Matelici.³²

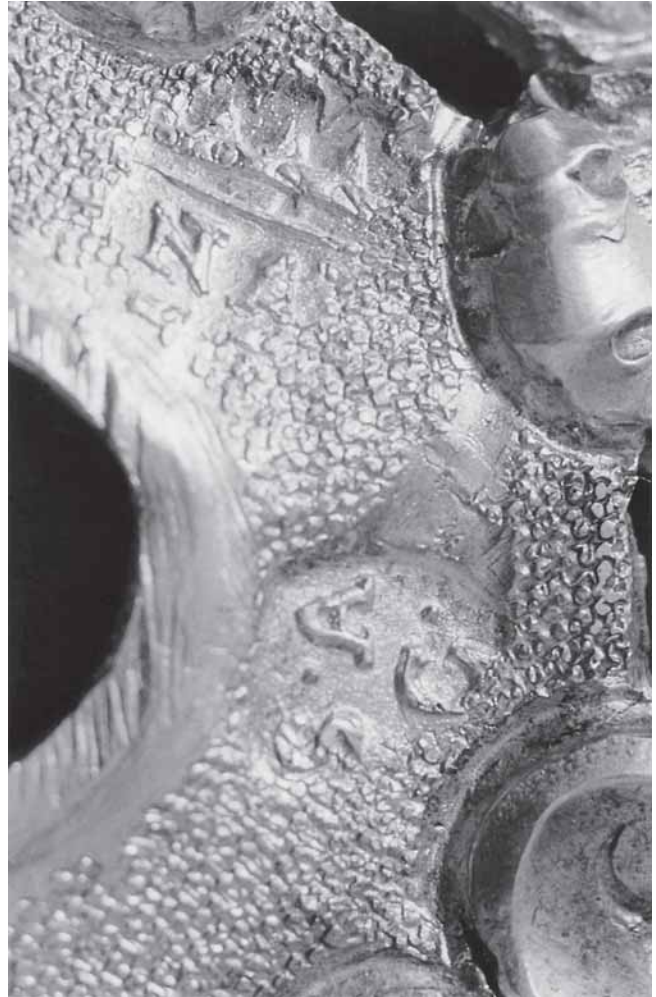
U crkvi Gospe od Rozarija bivšeg dominkanskog samostana u Vignju na poluotoku Pelješcu čuva se lijep kasnobarokni kalež (v. 24,6 x š. b. 10,45 x š. č. 8 cm) nastao u napuljskim radionicama. Poligonalna baza elegantne forme ukrašena stiliziranim biljnim ornamentom u kartušama vodi do kruškolikog nodusa jednostavne forme. Izdužena čaška kaleža ima košaricu s biljnim kartušama izvedenu u tehnici iskucavanja. Svi elementi kaleža označeni su državnim žigom Napuljskoga Kraljevstva za 1776. godinu. Sličan kalež čuva se u riznici kolegijalne crkve sv. Nikole u Bariju. Na vignjanskom kaležu ne nalazi se ni konzularni niti majstorski žig, ali taj kalež po svojoj likovnoj kvaliteti i eleganciji spada u visokokvalitetne primjerke napuljskoga zlatarstva.

U zbirci liturgijskih predmeta u dominikanskom samostanu u Dubrovniku nalazi se malo srebrno zvono (v. 10,35 x š. 5,1 cm) ukrašeno jednostavnim biljnim ornamentom, nastalo također u napuljskim radionicama. To je zvonce realizirano u punom srebru, ljevkastog oblika i prstenova. Fito-ornament smješten je u gornjoj zoni zvona, a izrađen je od nasuprotno postavljenih voluta lisnatog ornamenta, dok je u središnjoj zoni biljni ukras lisnatih plameta s tri polja. U dva polja nalaze se plitko ugravirani prikazi orlova, a treće polje je prazno, bez ugraviranoga grba. Na zvonu se nalazi žig Napulja (NAP) s krunom – tipa koji označuje upotrebu od

Srebrni kalež iz franjevačkog samostana Male braće u Dubrovniku, koji nosi konzularni žig napuljskog zlatara Sebastiana Avitabla (foto: B. Gjukić)

Silver chalice of the Franciscan Minorite Monastery, Dubrovnik, bearing the consular stamp of Neapolitan goldsmith Sebastiano Avitablo

Detalj košarice kaleža s konzularnim žigom Sebastiana Avitabla i žigom Napuljskoga Kraljevstva (foto: B. Gjukić)

Detail of decorative feature of bowl of chalice with consular stamp of Sebastiano Avitablo and stamp of Kingdom of Naples

1619. do 1680. godine po periodizaciji Elija i Corrada Catella. Zvono iz prvostolnice u Luceri iz 1642. evidentno je izradio isti umjetnik, odnosno nastalo je u istoj radionici.³³

U dominikanskom samostanu u Dubrovniku čuva se i čestičnjak (v. 20,6 x š. 8,5 cm) koji je nastao u istoj napuljskoj radionici kao i zvonice, jer se na čaški čestičnjaka od iskucanog i graviranog srebra nalazi isti repertoar motiva. Na poklopcu su tri medaljona sa simbolima muke Kristove, a u donjoj zoni čestičnjaka nalaze se tri medaljona s prikazima Veronikina rupca, Kristove haljine i pijetla na stupu bičevanja. Baza i nodus izvedeni su od pozlaćenog bakra, a na vrhu čestičnjaka nalazi se istokračni križ od stupnjevanih elemenata. Istoj radionici treba pripisati čestičnjak iz San Bartolomea in Galdo, datiran između 1630. i 1650., i iz Gravine, gdje se čuva čestičnjak u istoj kombinaciji srebrne čaške s poklopcem i baze s nodusom od pozlaćenoga bakra.³⁴

U istom samostanu čuva se i srebrni barokni kalež (v. 23,5 x š. č. 9 x š. b. 11,3 cm) iz sredine 17. stoljeća, koji u svojoj osnovi predstavlja razvojni stupanj starije tipologije s kraja 16.

stoljeća, što je pretrpio metamorfozu u novi barokni oblik. Okruglo svedena baza rubno je ukrašena standardnim repertoarom antičkih motiva, a samu bazu prekriva pravilno postavljen sustav anđeoskih glavica i kartuša s biljnim rukovetima. Nodus jajastog oblika ponavlja anđeoske glavice i florealni ornament s tri biserna niza ispod anđeoskih glavica. Isti raspored i likovni repertoar ponavlja se i na iskucanoj košarici kaleža. U apuljskoj Gravini čuva se primjerak identičan dubrovačkom, koji nažalost nema sačuvan ni jedan vidljiv zlatarski žig.³⁵ Istoj skupini pripadaju kaleži iz Lucere, Rutigliana, Museo di Guardia Sanframondi, Assisija, a radi se o netipičnom baroknom tipu s *leit motivom* bisernih nizova.³⁶

Među liturgijskim predmetima 19. stoljeća jedna je pokaznica nastala u austrijskim radionicama druge polovice 19. stoljeća. Zapravo se radi o adaptaciji očito starije barokne pokaznice napuljskoga tipa – izvorno sačuvanoga baroknog zrakastog tijela bez žigova, izuzev kasnije stavljenog novoga austrijskog žiga. Pokaznici je preoblikovan nodus s likom anđela raširenih ruku i kružna baza s nožicama u neobarok-

Srebrno zvono nastalo u napuljskim radionicama sredinom 17. stoljeća (foto: fra K. Rajić)

Silver bell created in the Neapolitan workshops in the mid-17th century

Srebrno zvono iz Lucere, 1642. (foto: G. Boracessi)

Silver bell from Lucera, 1642

nom stilu. Detaljan rad na pregledavanju ostalih liturgijskih predmeta u dominikanskoj crkvi vjerojatno će pružiti još spoznaja o južnotalijanskom utjecaju na razvoj dubrovačkoga baroknog zlatarstva.

Posebna skupina dosad nedefinirane kategorije liturgijskih predmeta u dubrovačkom kraju jest skupina kasnorenesansno-ranobaroknih kaleža iz druge polovice 16. i 17. stoljeća s još nazočnim renesansnim utjecajem, okruglih i strmo svedenih baza s jajastim nodusom *melonen* tipa i košaricama izvedenima na proboj. Ti su kaleži pripisani napuljskim radionicama druge polovice 16. stoljeća, uz polagano stilsko razvijanje tijekom 17. stoljeća. Izrađivali su ih nepoznati zlatari jednostavnim izborom motiva, ponajčešće klasičnog repertoara: ovulusa, voluta, kimacije, skvama uz jednostavan izbor biljnih motiva.³⁷ Jedan se izraziti primjerak ovog

tipa kaleža čuva u franjevačkom samostanu Gospe Delorite u Kuni,³⁸ ima ih više sačuvanih na Lopudu, Lastovu i u Dubrovniku. Radi se o jednoj vrlo raširenoj skupini. Svi su bez ikava zlatarskog žiga, nodusa i baze ponajviše od pozlaćenoga bakra i čaške od pozlaćenoga srebra. Tu skupinu kaleža treba na osnovi komparacije vezati uz napuljske radionice jer se posve razlikuju od mletačkog tipa kaleža 17. i 18. stoljeća. Na istom tipu baze i jajastog nodusa *melonen* tipa nalazi se usađena pokaznica zrakastog tipa s nejasnim državnim žigom Napulja i majstorskim žigom VC u kartuši iz crkve sv. Srđa i Baka u Pridvorju u Konavlima.³⁹

Na kraju može se sumirati da je talijanski jug imao iznimno važnu ulogu u razvoju dubrovačkoga zlatarstva 17., 18., pa i početka 19. stoljeća, a da import iz napuljskih baroknih zlatarskih radionica igra značajnu ulogu u pokretnom inventaru dubrovačkih crkava.

Čestičnjak iz dominikanskog samostana u Dubrovniku, nastao u napuljskim radionicama 17. stoljeća (foto: fra. K. Rajić)
Ciborium from the Dominican Monastery in Dubrovnik created in the Neapolitan workshops of the 17th century

Srebrni kalež, 17. stoljeće, iz dominikanskog samostana u Dubrovniku, nastao u napuljskim radionicama (foto: fra. K. Rajić)
Silver chalice – 17th century, from the Dominican Monastery, Dubrovnik, created in the workshops of Naples

Bilješke

1

Ovom prigodom najsrdačnije zahvaljujem talijanskom kolegi Giovanniju Boraccisiju iz Rutigliana u Apuliji, koji mi je u pisanju ovog rada svesrdno pomogao svojim sugestijama i literaturom. Zajedničkim radom upotpunili smo spoznaje o međusobnom kulturnom prožimanju dviju jadranskih obala tijekom baroknog razdoblja. Na ovome mjestu zahvaljujem fotografu i dragom prijatelju Božidaru Gjukiću na strpljivosti pri izradi fotografija liturgijskih predmeta, kao i fra Kristijanu Raiću iz dominikanskog samostana u Dubrovniku na pristupu samostanskoj zbirci. Isto tako zahvaljujem fra Tomislavu Nosiću, gvardijanu franjevačkog samostana Male braće u Dubrovniku, na dopuštenju da se objavi kalež iz samostanske zbirke i don Tomi Lučiću, rektoru crkve sv. Vlaha na dopuštenju da se objave liturgijski predmeti iz Svećeve crkve.

2

ILIJA MITIĆ, Nadzornik oružanih snaga i guverner oružja 17. do 19. stoljeća u Dubrovačkoj Republici, u: *Anali Historijskog instituta JAZU*, 12 (Dubrovnik, 1970.), 277–296.

3

ILIJA MITIĆ, O političko-ekonomskim vezama Dubrovačke Republike i Napulja, u: *Pomorski zbornik*, 7 (Zadar, 1969.); ILIJA MITIĆ, Ptice za lov kao poklon Dubrovačke Republike vladaru Napulja, u: *Anali Zavoda za povijesna istraživanja JAZU*, 15/16 (Dubrovnik, 1978.), 113–135; ILIJA MITIĆ, Godišnji poklon vlade Dubrovačke Republike vladaru Napulja – ptice za lov, u: *Dubrovački horizonti*, 18/19 (Zagreb, 1978./79.), 20–23; ILIJA MITIĆ, Politički i pomorsko-trgovački odnosi Dubrovačke Republike i Napuljske Kraljevine od sredine XVII. do početka XIX. stoljeća, u: *Naše more*, 5/6 (Dubrovnik, 1985.), 261–264; ILIJA MITIĆ, Prilog proučavanju odnosa Napuljske Kraljevine – Kraljevstva Dviju Sicilija i Dubrovačke Republike od sredine XVII. do početka XIX. stoljeća, u: *Radovi Instituta za hrvatsku povijest Sveučilišta u Zagrebu*, 10, 1986., 101–132.

Gornji dio pokaznice Miha Gleđevića iz druge polovice 18. stoljeća, iz dominikanskog samostana u Dubrovniku (foto: fra K. Rajić)
Upper chalice – 17th century, from the Dominican Monastery, Dubrovnik, created in the workshops of Naples

Pokaznica iz prve polovice 19. stoljeća iz prvostolnice u Volturari (foto: G. Boracessi)
Monstrance from first half of the 19th century from the cathedral in Volturara

4

ILIJA MITIĆ, Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici (od 1358. do 1815.), Zagreb, 2004., 135–136.

5

NADA GRUJIĆ, Knežev dvor u Dubrovniku do 1435. godine, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 39 (Split, 2001.–2002.) (autorica donosi svu stariju literaturu o Kneževu dvoru u Dubrovniku); KATARINA HORVAT-LEVAJ – RELJA SEFEROVIĆ, Barokna obnova Kneževa dvora u Dubrovniku, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 27 (2003.), 163–183.

6

Arhiv Dubrovačke (nad)biskupije (dalje ADB), *Copia lettere, Tesoreri Ste Marie*, knj. 73.

7

KRUNO PRIJATELJ, Garcijine freske u dubrovačkoj isusovačkoj crkvi, u: *Peristil*, 16–17 (1973.–1974.), 95–106; KRUNO PRIJATELJ, Barok u Dalmaciji, u: *Barok u Hrvatskoj*, Zagreb, 1982., 831–836.

8

KRUNO PRIJATELJ, Prilozi slikarstvu XV – XVII stoljeća u Dubrovniku, u: *Historijski zbornik*, IV, 1–4 (Zagreb, 1951.), 190–191; KRUNO PRIJATELJ, Klasicistički slikari Dalmacije, Split, 1964., 31; KRUNO PRIJATELJ, Due dipinti di Andrea Vaccaro a Ragusa (Dubrovnik), u: *Commentari*, IX, 4 (Roma, 1958.), 270–272; KRUNO PRIJATELJ, Studije o umjetninama u Dalmaciji, I, Zagreb, 1963., 71–72; KRUNO PRIJATELJ, Dvije dubrovačke pale iz napuljskog seicenta, u: *Studije o umjetninama u Dalmaciji*, V, Zagreb, 1989., 80–84; KRUNO PRIJATELJ, Prilog odjeku Caravaggia u Dalmaciji, u: *Studije o umjetninama u Dalmaciji*, V, Zagreb, 1989., 85–90.

9

RADOSLAV TOMIĆ, Barokni oltari i skulptura u Dalmaciji, Zagreb, 1995., 193.

10

ELIO i CORRADO CATELLO, I marchi dell'argenteria napoletana, Sorrento–Napoli, 1996., 13.

11

ELIO i CORRADO CATELLO (bilj. 10), 55.

- 12
GIOVANNI BORACCESI, Gli Argenti del Museo Capitolare d'Arte Sacra di Gravina in Puglia, Bari, 2003., 26–27.
- 13
ELIO i CORRADO CATELLO (bilj. 10), 58.
- 14
ELIO i CORRADO CATELLO (bilj. 10), 58.
- 15
IVO LENTIĆ, Dubrovački zlatari 1600–1900, Zagreb, 1984., tabla XV.
- 16
GIOVANNI BORACCESI, Il Tesoro della Cattedrale di Volturara e della sua 'Chiesa Vadiale' di San Bartolomeo in Galdo, Foggia, 2002., 17.
- 17
GIOVANNI BORACCESI, *Il Sole Eucaristico – Ostensori d'argento nella Diocesi di Lucera – Troia*, Foggia, 2004., 14.
- 18
GIOVANNI BORACCESI (bilj. 17), 17–44.
- 19
IVO LENTIĆ (bilj. 15), 71–72.
- 20
ĐURO BASLER, Metal, u: *Franjevci na raskršću kultura i civilizacija – Blago franjevačkih samostana Bosne i Hercegovine*, katalog izložbe, (ur.) A. Sorić, Zagreb, 1989., 148, 227.
- 21
IVO LENTIĆ (bilj. 15), tabla XXXIII.
- 22
GIOVANNI BORACCESI (bilj. 16), 31.
- 23
E. CATELLO, o. c., 1996., 65, 139.
- 24
GIOVANNI BORACCESI (bilj. 16), 26.
- 25
ADB, *Copia lettere – Tesorieri Ste Marie M.*, knj. 73.
- 26
ELIO i CORRADO CATELLO (bilj. 10), 31, 32, 74.
- 27
ELIO i CORRADO CATELLO (bilj. 10), 79.
- 28
Državni arhiv u Dubrovniku (DAD), Okružno poglavarstvo Dubrovnik (OPD), kut. 26, br. 7619.
- 29
ELIO i CORRADO CATELLO (bilj. 10), 26; FRANCA L. BIBBO, *L'altare d'argento di San Nicola*, Bari, 1987., 5–150.
- 30
DAD, R. b. 417.
- 31
ELIO i CORRADO CATELLO (bilj. 10), 32.
- 32
MARIA GIANNATIEMPO LÓPEZ, *Ori e Argenti – Capolavori di oreficeria sacra nella provincia di Macerata*, Milano, 2001., 189.
- 33
GIOVANNI BORACCESI, *Gli argenti della cattedrale e del Museo diocesano di Lucera*, Foggia, 2003., 42.
- 34
GIOVANNI BORACCESI (bilj. 16), 14; GIOVANNI BORACCESI (bilj. 33), 20.
- 35
GIOVANNI BORACCESI (bilj. 33), 40; GIOVANNI BORACCESI (bilj. 33), 41.
- 36
GIOVANNI BORACCESI (bilj. 17), 41.
- 37
GIOVANNI BORACCESI (bilj. 33), 34.
- 38
VEDRANA GJUKIĆ–BENDER i LJILJANA IVUŠIĆ, *Zbirka franjevačkog samostana Gospe Delorite Kuna*, u: *Kuna*, s. a., 7.
- 39
ELIO i CORRADO CATELLO (bilj. 10), 113.

Summary

Vinicije B. Lupis

Neapolitan Goldsmith Work in Dubrovnik and Environs

This work treats specimens of Neapolitan goldsmith work of the 17th and 18th centuries kept in the treasuries of the Dubrovnik churches and monasteries. In this period, Neapolitan goldsmith work was among the most advanced in the whole of Europe. The most important collection is that kept in the collegial church of St Blaise (Vlaho) in Dubrovnik. Here there

are works with the hallmarks of an unknown Neapolitan goldsmith, AP, and Biagio Giordano. In the Franciscan Minorites in Dubrovnik there is a chalice of the goldsmith consul Sebastiano Avitablo, and in the Reliquary Room of the Cathedral Treasury there are several reliquaries of the Neapolitan goldsmith Cristoforo Angeli. In the Dominican Monastery, the Collection shows several silver liturgical items created in the Naples workshops of the 17th and 18th centuries. Further on in the work there is a discussion of the influence of Neapolitan goldsmith work on Dubrovnik goldsmiths of the 18th and 19th centuries, particularly when they were making monstrances with the figures of angels with outspread wings, the result of the widespread import of simpler chalices with an oval node, the bases most often being made of copper gilt.

Key words: chalice, Naples, monstrance, angel